

Maria Malczewska – kierowniczka wąwolnickiej szkoły czasu zaborów i Drugiej Rzeczypospolitej

Maria Malczewska (1871 - ?), urodzona w Chełmie, z domu Kuncewicz. Kierowniczka wąwolnickiej szkoły w latach 1907 – 1927. Już w roku szkolnym 1917/1918 pełniła funkcję korespondenta Oddziału Puławskiego Zrzeszenia Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych w gminie Drzewce, zaś z lat 1924 -1927 pochodzą dane o pełnieniu przez nią funkcji prezesa i zastępcy prezesa Ogniska Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych w Wąwolnicy.

Zdjęcie szkolne z Marią Malczewską (pośrodku) z początku lat 20tych XX wieku –
do zbiorów Anny Pardyki przekazała Monika Brzyska

Posiadała tzw. wykształcenie domowe, potwierdzone świadectwem Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego z 1894 r. , uprawniającym ją do nauczania początkowego

(z językiem rosyjskim włącznie) w domach prywatnych. Jak świadczy historia życia tej nauczycielki wykształcenie powyższe wystarczało w czasach zaborów również do nauczania w wąwolnickiej rządowej szkole elementarnej 1 klasowej, podczas okupacji austriackiej w 2 klasowej szkole ludowej a także w czasach Drugiej Rzeczypospolitej w 7klasowej szkole powszechnej. Poziom wykształcenia Marii Malczewskiej, jak na ówczesne warunki, nie był z pewnością niski, o czym w pośredni sposób przekonywać może jej pochodzenie z mieszczańskiej rodziny urzędniczej, nauczanie języka francuskiego zarówno w podległej sobie szkole jak i pełnienie funkcji guwernantki tego języka u hrabiego Antoniego Rostworowskiego w pobliskim majątku Kębło. Maria Malczewska odnosiła również sukcesy w pracy zawodowej, czego dowodem mogą być jej uczniowie osiągający w czasach zaborów nawet wyższe wykształcenie, co w środowisku wiejskim było rzadkością. Przejawem uznania ze strony władz szkolnych Drugiej Rzeczypospolitej było utrzymanie jej na stanowisku kierowniczym (jako jednej z niewielu kobiet pełniących tę funkcję).

Budynek szkolny (nieistniejący), w którym pracowała i mieszkała Maria Malczewska (fot. lata 70te XX wieku)- ze zbiorów Regionalnego Towarzystwa Przyjaciół Wąwolnicy

Maria Malczewska była nie tylko dobrą nauczycielką, ale też dobrą Polką. W czasie zaborów uczyła tajnie w wąwolnickiej szkole zakazanej historii, literatury i geografii Polski. Nie ewakuowała się wraz z Rosjanami podczas I wojny światowej. Była również dobrym człowiekiem. Jej uczniowie kontynuujący naukę w szkołach wyższego typu korzystali z jej „moralnej i materialnej” pomocy, jak czytamy w kronice szkolnej. Jej uczennica – Zofia Lewandowska wspominała, że pomogła ona innej starszej uczennicy – Stasiakównie z Zarzeki zdobyć zawód nauczycielki poprzez wystaranie się dla niej opinii o jej stanie ubóstwa. (Owa Stasiakówna będąc już nauczycielką w 1927 pomogła zdobyć takie samo wykształcenie dwóm swoim siostram).

Nasza bohaterka we wspomnieniach Zofii Lewandowskiej jawi się jako postać niemal mityczna. Jej choroba, odejście na emeryturę i wyjazd w nieznanym kierunku był bolesnym przeżyciem dla małej Zofii Lewandowskiej. Wierzyła ona, że gdyby w Wąwolnicy była nadal Maria Malczewska, pomogłaby jej zdobyć upragnione wykształcenie pedagogiczne. Tymczasem dzień ukończenia 7 klasy i tym samym zakończenia edukacji na szkole powszechnej stanowił dla Zofii Lewandowskiej wielkie rozczarowanie i klęskę życiową. Wiedziała, że z powodu swego ubóstwa nie będzie mogła już dalej się uczyć i jak wspominała – bardzo pragnęła umrzeć. Zofii Lewandowskiej pozostało po tej Nauczycielce jedynie serdeczne wspomnienie, że „była jak matka, a nawet lepsza”

Archiwum Państwowe w Lublinie: *Dyrekcje Szkolne*, os. sygn. 1794; Archiwum ZNP w Warszawie, *Ognisko Gminy Nałęczów (1924 – 1939)*, sygn. 1054; Archiwum Szkoły Podstawowej w Wąwolnicy *Akta 1917 – 1927, Kronika Szkoły nr 1 1936 – 1936*; Relacje: Ireny Krzyżanowskiej, Zofii Lewandowskiej w zbiorach autorki.

Anna Pardyka

Tekst ukazał się w „Biografie nauczycieli zasłużonych dla oświaty i środowiska regiony puławskiego”, t. 2, Puławy 2004, s. 95 – 96.